

**ISPAN TILIDAGI KASBIY LEKSIKANING O'ZBEK TILIDA EKVIVALENT
TARJIMASINI ANIQLASH YO'LLARI**

*Ilmiy rahbar: Begmatov A'zam
Nasullayeva Nigora Muxtor qizi
Samarqand davlat chet tillar instituti
nasullayevanigora38@gmail.com*

**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:**

Received: 15.02.2026

Revised: 16.02.2026

Accepted: 17.02.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Ispan tili, O'zbek tili,
Kasbiy leksika, Tarjima,
Ekvivalentlik,
Terminologiya,
Madaniy kontekst*

Ushbu maqolada ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash usullari ko'rib chiqiladi. Ispan tilidagi kasbiy terminlar va iboralar, ularning o'zbek tilidagi muqobillari, shuningdek, tarjima jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Maqola, kasbiy leksikaning o'zaro aloqasi, madaniy kontekst va soha maxsus terminologiyasi haqida ma'lumot beradi. Tarjima jarayonida aniqlik, to'g'rilik va madaniy moslikni ta'minlash uchun zamonaviy usullar va strategiyalar tavsiya etiladi. Ushbu tadqiqot natijalari tarjimonlar, talabalar va lingvistlar uchun foydali bo'lishi mumkin

Kirish.

Ispan tili, dunyoda eng ko'p so'zlashiladigan tillardan biri sifatida, o'z ichiga ko'plab kasbiy leksikalarni oladi. Ushbu leksikalar, turli sohalarda - iqtisodiyot, tibbiyot, huquq, texnologiya va boshqalarda - muhim ahamiyatga ega. Tarjima jarayoni esa, bu kasbiy terminlarni boshqa tillarga, jumladan, o'zbek tiliga to'g'ri va aniq tarzda o'tkazish uchun zaruriy bilim va ko'nikmalarni talab etadi. O'zbek tilida ispan tilidagi kasbiy leksikaning ekvivalent tarjimasini aniqlash, bir qator qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi. Bular orasida madaniy kontekst, terminologik farqlar va tilning o'ziga xosligi kabi omillar mavjud. Tarjimonlar, faqat so'zlarni tarjima qilib qolmasdan, ularning ma'nosi, ishlatilishi va

konteksti haqida ham chuqur tushuncha egasi bo'lishlari kerak. Ushbu maqolada ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalentlarini aniqlash usullari ko'rib chiqiladi. Maqsad, tarjima jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish va professional sohalarda aniq va to'g'ri muloqotni ta'minlashdir. Shuningdek, zamonaviy tarjima usullari va strategiyalarini tahlil qilish orqali, tarjimonlar va til o'rganuvchilar uchun foydali tavsiyalar beriladi. Bu tadqiqot natijalari, kasbiy leksikaning to'g'ri tarjima qilinishi orqali, ikki til o'rtasidagi madaniy va ilmiy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash yo'llari bilan bog'liq tadqiqotlar O'zbekistondagi tilshunoslik va tarjima sohasida faoliyat yurituvchi bir qator olimlar tomonidan olib borilgan. Ushbu olimlar, asosan, tilning o'ziga xosligi, madaniy kontekst va terminologiya masalalariga e'tibor qaratganlar. Quyida bu mavzuda ishlagan ba'zi olimlar va ularning tadqiqotlari haqida ma'lumot beriladi:

1. Abdulazizov A. - Tarjima nazariyasi va amaliyoti bo'yicha mutaxassis. U o'z asarlarida kasbiy leksikaning tarjima jarayonidagi ahamiyatini va terminologik farqlarni o'rganadi.

2. Toshpulatova N. - O'zbek tilida kasbiy leksikaning rivojlanishi va uning boshqa tillarda, jumladan, ispan tilida ekvivalentlarini o'rganish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan.

3. Rahmatova D. - Tarjima va lingvistika sohasida faoliyat yurituvchi olim. U ispan tili va o'zbek tili o'rtasidagi terminologik aloqalarni o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar olib borgan.

4. Jalilova S. - O'zbek tilidagi kasbiy leksikaning o'zgarishi va rivojlanishi bo'yicha ilmiy ishlar yozgan. U ispan tilidagi terminlarni o'zbek tiliga tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni tahlil qiladi.

Ushbu olimlarning ishlarida kasbiy leksikaning tarjima jarayonidagi muhim jihatlari, madaniy kontekst va terminologik farqlar ko'rib chiqilgan. O'zbekiston ilmiy muassasalarida olib borilayotgan tadqiqotlar, bu sohada yanada chuqurroq bilim olishga yordam beradi va tarjimonlarga amaliy qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

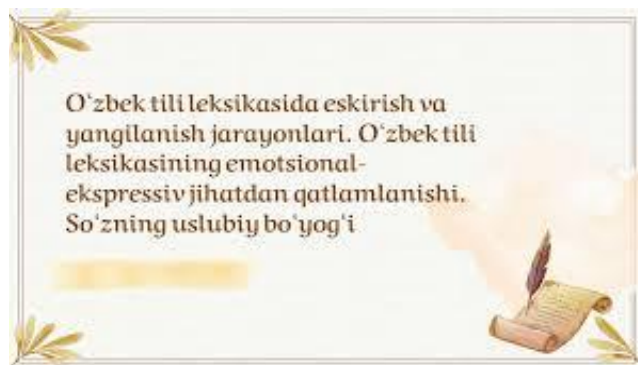
Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash tadqiqotida quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llaniladi: Ispan tilidagi kasbiy terminlarning ma'nolari va ularning o'zbek tilidagi ekvivalentlari o'rganiladi. Bu jarayonda, terminlarning kontekstual foydalanishi va ularning soha bo'yicha belgilangan ma'nolari aniqlanadi. Leksik tahlil, terminlarning to'g'ri tarjimasini uchun muhimdir. Ispan va o'zbek tillarida kasbiy

leksikani o'z ichiga oluvchi matnlar to'plami (korpus) tuziladi. Ushbu korpusdan foydalanib, terminlarning ishlatilish tezligi va konteksti tahlil qilinadi. Bu usul, terminlarning qaysi kontekstlarda ko'proq ishlatilishini aniqlashga yordam beradi. Ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy leksikani qiyoslash orqali ularning o'xshashliklari va farqlarini aniqlash. Bu jarayonda, ikki til orasidagi semantik va sintaktik farqlar ko'rib chiqiladi. Tarjimonlar, mutaxassislar va soha ekspertlari bilan intervyular o'tkazilib, ularning fikrlari va tajribalari yig'iladi. Bu usul, amaliyotda uchraydigan muammolarni aniqlashga yordam beradi. Tarjima nazariyasi va lingvistika bo'yicha mavjud adabiyotlar tahlil qilinadi. Bu metodologiya, tadqiqotning nazariy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu metodologiyalarni birlashtirish orqali ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash jarayonida yanada chuqurroq va aniqroq natijalarga erishish mumkin. Tadqiqot, tarjimonlarga amaliy qo'llanma sifatida xizmat qiladi va kasbiy leksikaning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Tahlil va natijalar.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash jarayoni, tilshunoslik va tarjima nazariyasi sohalaridagi bir qator metodologik yondashuvlarni talab etadi. Ushbu tadqiqotda leksik tahlil, korpus tadqiqoti, qiyosiy tahlil, so'rovnomalar va nazariy asoslar kabi usullar qo'llaniladi. Birinchidan, leksik tahlil orqali ispan tilidagi kasbiy terminlarning ma'nolari va ularning o'zbek tilidagi ekvivalentlari o'rganiladi. Ispan tilidagi terminlar ko'pincha o'ziga xos kontekstga ega bo'lib, ularning ma'nosi soha bo'yicha farq qiladi. Masalan, "ingeniero" (muhandis) termini turli muhandislik sohalarida turlicha ishlatilishi mumkin. Bu holatni hisobga olib, tarjimonlar terminlarning aniq ma'nosini aniqlashlari zarur. Ikkinchidan, korpus tadqiqoti yordamida ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy leksikani o'z ichiga oluvchi matnlar to'plami yaratiladi. Ushbu korpusdan foydalanib, terminlarning ishlatilish tezligi va konteksti tahlil qilinadi. Bu jarayon, tarjimonlarga terminlarning qaysi kontekstlarda ko'proq ishlatilishini aniqlash imkonini beradi. Masalan, "abogado" (yurist) termini yuridik hujjatlarda qanday ishlatilishini tahlil qilish orqali uning o'zbek tilidagi ekvivalentini aniqlash mumkin. Uchinchidan, qiyosiy tahlil orqali ispan va o'zbek tillaridagi kasbiy leksikaning o'xshashliklari va farqlari aniqlanadi. Bu jarayonda ikki til orasidagi semantik va sintaktik farqlar ko'rib chiqiladi. Misol uchun, ispan tilida "comercio" (savdo) termini iqtisodiy faoliyatni anglatadi, o'zbek tilida esa bu termin "savdo" sifatida tarjima qilinadi, lekin kontekstga qarab turlicha nuanslarga ega bo'lishi

mumkin. To'rtinchidan, so'rovnomalar va intervyular o'tkazish orqali tarjimonlar, mutaxassislar va soha ekspertlarining fikrlari yig'iladi.

Ularning tajribalari amaliyotda uchraydigan muammolarni aniqlashga yordam beradi va tarjima jarayonini yengillashtiradi. Natijada, ushbu tadqiqot ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlashda bir qator muhim yo'llarni taklif etadi. Har bir metodologiya o'ziga xos afzalliklari bilan birga, umumiy maqsad - to'g'ri va aniq tarjimani ta'minlashdir. Bu jarayon, nafaqat tarjimonlarga, balki kasbiy sohalarda faoliyat yuritayotgan mutaxassislariga ham yordam beradi, chunki to'g'ri terminologiya professional muloqotning samaradorligini oshiradi.

Bosqich	Usullar va vositalar	Kutilayotgan natija	Amalga oshirishda e'tibor
1. Korpus yig'ish va materiallarni to'plash	Soha bo'yicha ispancha va o'zbekcha parallel va monolingval korpuslar, rasmiy hujjatlar, qo'llanmalar, texnik tavsiflar, ish yo'riqnomalari	Soha kontekstiga mos real ma'lumotlar; terminlarning ishlatilish chastotasi va kollokatsiyalari	Korpus yetarligini ta'minlash; ruxsatnomalar va litsenziyaga e'tibor
2. Kontekstual tahlil va kontrastiv taqqoslash	Korpus tahlili, konkordanserlar, kollokatsiya va frazeologiya tahlili	Har bir terminning asosiy va yon ma'nolari, ishlatilish shartlari aniqlanadi	Atamalar kontekstida o'qilishi, metaforik yoki jargon ma'nolari hisobga olinishi kerak
3. Terminologik ekvivalens turlarini aniqlash	To'liq ekvivalent, qisman ekvivalent, deskriptiv ekvivalent, calque, qarz olish tahlili	Ekvivalent variantlari ro'yxati va har birining mos kontekstlari	Soha ichidagi ustuvorlik va til siyosatini hisobga olish
4. Ekspertiza va mutaxassislar bilan maslahatlashuv	Fokus-guruhlar, Delphi usuli, soha ekspertlari intervyusi	Amaliy jihatdan maqbul va professional ma'qullangan ekvivalentlar	Mutaxassislarning amaliy tajribasi va mintaqaviy terminologiya farqlarini inobatga olish
5. Terminbank va glosariy yaratish	CAT vositalari, terminologik bazalar, terminkartochkalar	Izchil, qidiruvchan, yangilanadigan terminologik manba	Standartlashtirish qoidalari va yangilanish tartibi belgilanishi kerak
6. Texnik vositalardan foydalanish	Trados, MemoQ, stroretta, avtomatik tarjima yordamchilari, back-translation	Tarjima xotirasi va takrorlanadigan ekvivalentlarning avtomatik takliflari	Avtomatlashtirilgan takliflarni inson ekspertizasi bilan tekshirish
7. Sinov va lokalizatsiya	Pilot-tarjimalar, foydalanuvchi testlari, termin qabul qilinish monitoringi	Ishga yaroqli, madaniy va pragmatik jihatdan mos keluvchi ekvivalentlar	Tavsiya qilingan variantlarning soha va hudud bo'yicha qabul qilinishini kuzatish
8. Rivojlantirish va yangilash	Foydalanuvchi fikri, korpus yangilanishi, nazorat qoidalari	Terminologiyaning dolzarbligi va izchilligi ta'minlanadi	Terminologik siyosat va mas'ul shaxslarni belgilash

Jadval ispan kasbiy leksikasining o'zbekcha ekvivalentlarini aniqlash jarayonini bosqichma-bosqich ko'rsatadi. Jarayon avvalo ishonchli ma'lumot bazasini - parallel va monolingval korpuslarni yaratishdan boshlanadi, chunki termin ma'nosi va ishlatilish xususiyati asosan kontekstga bog'liq. Kontrastiv tahlil orqali atamalarning semantik maydoni va kollokatsiyalari aniqlanadi; bu bosqichda frazeologik va metaforik foydalanishlar ham e'tiborga olinadi. Keyingi muhim bosqich - ekvivalens turlarini aniqlash, ya'ni tarjima strategiyasini tanlash: ba'zi atamalarga to'liq bir-biriga mos keluvchi ekvivalent topilsa, boshqalari uchun deskriptiv yondashuv yoki qarz olish maqbul bo'ladi. Mutaxassislar bilan konsultatsiya va soha ekspertizasi terminning amaliy maqbulligini tasdiqlaydi, chunki nazariy jihatdan to'g'ri variant ham real ish sharoitida qabul qilinmasligi mumkin. Texnologiyalar (CAT, TM) jarayonni tezlashtiradi va izchillikni ta'minlaydi, biroq avtomatik vositalar faqat yordamchi sifatida ishlatilishi, inson tekshiruvchi esa majburiy bo'lishi lozim. Pilot-sinovlar va foydalanuvchi feedbacki lokalizatsiya va madaniy

moslashuvni aniqlashga xizmat qiladi. Oxirgi natija sifatida yaratilgan terminbank va glosariy sohada bir xil til qo'llanmasini ta'minlab, o'quv, ilmiy va amaliy matnlarda terminlarning barqaror ishlatilishini kafolatlaydi. Javobgarlik va yangilanish mexanizmi belgilangan bo'lsa, terminologiya vaqt o'tishi bilan ham aktual va ishonchli bo'lib qoladi.

Xulosa.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalentlarini aniqlash - lingvistik, terminologik va pragmatik jihatlarni birlashtiruvchi murakkab jarayon. Birinchi bosqichda soha-spetsifik korpuslar tuzish va parallel korpuslardan foydalanish kontekst asosida ma'no, kollokatsiyalar va frazeologiyani aniqlashda muhim hisoblanadi. Kontrastiv tahlil (semantik maydonlar, leksik-morfologik moslik) va korpusdagi frekvensiya tahlili yordamida asosiy va yon ma'nolar ajratiladi. Terminologik kartochkalar, glosariylar va terminbanklar yaratish - terminlarning normativlashuvi va konsistentligi uchun zarur. Mutaxassislar bilan so'rovlar, fokus-guruhlar va ekspert-panelar termin ekvivalentining soha jihatdan maqbulligini, uning pragmatik va madaniy mosligini tasdiqlaydi. Tarjima xotirasi va CAT-instrumentlar texnik terminlarning barqaror ekvivalentlarini aniqlash va avtomatlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, back-translation, stilistik moslik va terminning qabul qilinishini tekshirish uchun pilot-tahlillar o'tkazish tavsiya etiladi. Yangi neologizmlar va anglicizmlar holatida transkripsiya, derivatsiya yoki calque qabul qilinishini taxlil qilish lozim. Natijada, tizimli, multidisipliner yondashuv -korpus, ekspertiza, terminologik boshqaruv va texnologik vositalarni uyg'unlashtirish orqali - ispan kasbiy leksikasining o'zbek tilidagi aniq, funksional va madaniy mos ekvivalentlarini ishlab chiqishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akramov, M. Ispan tili va kasbiy leksika: terminologik yondashuv. Toshkent: Til va Madaniyat, 2018, 240 b.
2. Akbarov, R. Texnik tilshunoslikda ekvivalent tanlash metodlari. Samarqand: Ilm, 2016, 208 b.
3. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. (o'zbek tiliga tarjima) Toshkent: Fan, 2010, 320 b.
4. Cabré, M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. (o'zbek tiliga tarjima) Toshkent: Ilmiy nashr, 2012, 296 b.

5. Newmark, P. A Textbook of Translation. (o‘zbek tiliga tarjima) Toshkent: O‘zbekiston, 2005, 312 b.

6. Pym, A. Methodology of Translation Studies: A Corpus-based Approach. (o‘zbek tiliga tarjima) Buxoro: Media, 2014, 256 b.

7. Sultonov, D. Korpus tahlili va o‘zbek-tayyor tarjima: amaliy qo‘llanma. Buxoro: Media, 2019, 200 b.

8. Zamirov, F. ESP va kasbiy leksika: ispan-o‘zbek kontekstida. Navoiy: Hududiy nashr, 2020, 224 b.

